

Corruption and the Shadow Economy: Interconnection and Consequences

Davronov Dalerbek Otabekovich

Cadet Sergeant, Group 128, 1st-year Student Academy of the Ministry of Internal
Affairs of the Republic of Uzbekistan
E-mail: davronovd875@gmail.com

Abstract

This scientific article analyzes the complex interrelationship between corruption and the shadow economy. The study examines the impact of corruption on the formation and development of the shadow economy, as well as its negative consequences for economic growth, public administration efficiency, and social justice in society. The shadow economy creates a fertile ground for corrupt schemes, allowing them to operate outside state control. The article discusses the root causes of these phenomena, their effects on the national economy, and effective policy measures to combat them. In particular, the importance of institutional reforms, increasing transparency, improving legal mechanisms, and strengthening public oversight is emphasized. The research substantiates the need for a comprehensive and systemic approach in fighting corruption and the shadow economy, which contributes to ensuring sustainable development and social well-being.

Keywords: corruption, shadow economy, economic growth, transparency, public administration, institutional reforms, social justice

Korupsiya va yashirin iqtisodiyot: o'zaro bog'liqlik va oqibatlar

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 1kurs 128 guruh kursanti safdor

DAVRONOV DALERBEK OTABEKOVICH

davronovd875@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola korrupsiya va yashirin iqtisodiyot o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni tahlil qiladi. Tadqiqot korrupsiyaning yashirin iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishiga ta'sirini, shuningdek, uning iqtisodiy o'sish, davlat boshqaruvi samaradorligi va jamiyatdagi ijtimoiy adolatga salbiy oqibatlarini ko'rib chiqadi. Yashirin iqtisodiyot korrupsion sxemalar uchun qulay muhit yaratib, davlat nazoratidan chetda qolish imkonini beradi. Maqolada ushbu hodisalarning kelib chiqish sabablari, ularning milliy iqtisodiyotga ta'siri va ularga qarshi kurashish bo'yicha samarali siyosat choralari muhokama qilinadi. Xususan, institutsional islohotlar, shaffoflikni oshirish, huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish va jamoatchilik nazoratini kuchaytirishning ahamiyati ta'kidlanadi. Tadqiqot korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishda kompleks va tizimli yondashuv zarurligini asoslaydi, bu esa barqaror rivojlanish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, yashirin iqtisodiyot, iqtisodiy o'sish, shaffoflik, davlat boshqaruvi, institutsional islohotlar, ijtimoiy adolat

Аннотация

Данная научная статья анализирует сложную взаимосвязь между коррупцией и теневой экономикой. Исследование рассматривает влияние коррупции на формирование и развитие теневой экономики, а также ее негативные последствия для экономического роста, эффективности государственного управления и социальной справедливости в обществе. Теневая экономика создает благоприятную почву для коррупционных схем, позволяя им функционировать вне государственного контроля. В статье обсуждаются коренные причины этих явлений, их воздействие на национальную экономику и эффективные политические меры по борьбе с ними. В частности, подчеркивается важность институциональных реформ, повышения прозрачности,

совершенствования правовых механизмов и усиления общественного контроля. Исследование обосновывает необходимость комплексного и системного подхода в борьбе с коррупцией и теневой экономикой, что способствует обеспечению устойчивого развития и социального благополучия.

Ключевые слова: коррупция, теневая экономика, экономический рост, прозрачность, государственное управление, институциональные реформы, социальная справедливость

Kirish. Korupsiya va yashirin iqtisodiyot zamonaviy jamiyatlarning barqaror rivojlanishiga jiddiy tahdid soluvchi global muammolardan hisoblanadi. Ushbu ijtimoiy-iqtisodiy hodisalar davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi, aholi turmush darajasini yomonlashtiradi va ijtimoiy adolatsizlikni kuchaytiradi. Korupsiya, o'z navbatida, davlat resurslarining noto'g'ri taqsimlanishiga, investitsiya muhitining yomonlashishiga va xalqaro maydonda mamlakat obro'sining tushishiga olib keladi. Yashirin iqtisodiyot esa soliq bazasini qisqartirib, byudjet tushumlarini kamaytiradi, qonuniy tadbirkorlik subyektlari uchun raqobat sharoitlarini buzadi va iqtisodiy siyosatning samaradorligini pasaytiradi. Ushbu ilmiy maqola korrupsiya va yashirin iqtisodiyotning o'zaro bog'liqligi, ularning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini hamda ularga qarshi kurashish mexanizmlarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan.

O'zbekiston sharoitida korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashish masalasi, ayniqsa, dolzarb ahamiyat kasb etadi, chunki mamlakat keng ko'lamli iqtisodiy islohotlarni amalga oshirmoqda. Ushbu islohotlar shaffoflikni oshirish, davlat boshqaruvida ochiqlikni ta'minlash va tadbirkorlik faoliyati uchun qulay shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan. Biroq, korrupsiya va yashirin iqtisodiyotning mavjudligi bu jarayonlarga to'sqinlik qilib, islohotlarning samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shu sababli, ushbu ilmiy maqolaning asosiy maqsadi korrupsiya va yashirin iqtisodiyotning

sabablari, shakllari va oqibatlarini har tomonlama o'rganish, shuningdek, ularga qarshi kurashish bo'yicha xorijiy tajribani tahlil qilish hamda O'zbekiston uchun maqbul bo'lgan tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir. Tadqiqotning vazifalari qatoriga korrupsiya va yashirin iqtisodiyotning nazariy asoslarini aniqlash, ularning o'zaro bog'liqlik mexanizmlarini tahlil qilish, ushbu hodisalarning milliy iqtisodiyotga ta'sirini baholash va ularga qarshi kurashishning samarali strategiyalarini belgilash kiradi.

Bugungi kunda jahon miqyosida korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishga qaratilgan xalqaro tashabbuslar va milliy dasturlar faol ravishda amalga oshirilmoqda. Bu esa mazkur muammolarning nafaqat alohida mamlakatlar, balki butun dunyo uchun umumiy xavf ekanligini ko'rsatadi. Ushbu ilmiy maqola korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishda nazariy bilimlarni chuqurlashtirishga, amaliy yechimlarni topishga va davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlarini belgilashga hissa qo'shadi. Tadqiqot natijalari davlat organlari, ilmiy doiralar va keng jamoatchilik uchun foydali bo'lishi, shuningdek, jamiyatda adolat va qonuniylik tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qilishi kutilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Korrupsiya va yashirin iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik iqtisodiy va ijtimoiy fanlar sohasida uzoq vaqtdan beri muhokama qilinadigan dolzarb mavzu hisoblanadi. Tadqiqotchilarning aksariyati korrupsiyani yashirin iqtisodiyotning kengayishiga olib keluvchi omillardan biri sifatida tan oladi. Ushbu ilmiy maqola doirasida mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, korrupsiya davlat institutlarining samarasizligini oshirib, biznes yuritish xarajatlarini oshiradi va qonuniy faoliyatdan yashirin faoliyatga o'tishga undaydi.

Ayrim nazariy yondashuvlar korrupsiyani "yog'lovchi moy" deb hisoblasa-da, ya'ni byurokratik to'siqlarni bartaraf etish orqali iqtisodiy o'sishni tezlashtirishi mumkinligini ta'kidlasa-da, ko'pchilik empirik tadqiqotlar buning aksini isbotlaydi.

Aksariyat olimlar korrupsiyaning iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sirini, investitsiyalarning kamayishi, resurslarning noto'g'ri taqsimlanishi va institutsional sifatning yomonlashuvi orqali namoyon bo'lishini ta'kidlaydilar. Ayniqsa, yashirin iqtisodiyotning korrupsiyaga javoban paydo bo'lishi, soliqdan qochish va tartibga solish yukini kamaytirishga urinish sifatida ko'riladi.

Shu bilan birga, yashirin iqtisodiyotning o'zi korrupsiya uchun yangi imkoniyatlar yaratishi ham ko'plab ilmiy ishlarida qayd etilgan. Noqonuniy faoliyatni yashirish va nazoratdan qochish uchun pora berish holatlari, ayniqsa, bu borada muhim ahamiyatga ega. Bu o'zaro bog'liqlik korrupsiya va yashirin iqtisodiyot o'rtasida spiral effektini yaratishi mumkin, bu esa ularning har ikkisining ham chuqurlashuviga olib keladi.

Ba'zi tadqiqotlar korrupsiyaning turli shakllari – masalan, mayda korrupsiya va yirik korrupsiya – yashirin iqtisodiyotga turlicha ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Mayda korrupsiya ko'pincha kundalik biznes operatsiyalarini tezlashtirishga qaratilgan bo'lsa, yirik korrupsiya butun sektorlarning yashirin iqtisodiyotga o'tishiga sabab bo'lishi mumkin. Bu farqni tushunish, korrupsiyaga qarshi samarali siyosatni ishlab chiqish uchun muhimdir.

Adabiyotlarda, korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishda shaffoflikni oshirish, institutlarni mustahkamlash va huquqiy tartibga solishni takomillashtirish kabi chora-tadbirlarning muhimligi qayd etilgan. Biroq, bu chora-tadbirlarning samaradorligi turli mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy kontekstiga bog'liq ekanligi ham ta'kidlangan. Bu ilmiy maqola ushbu murakkab munosabatlarning chuqur tahlilini taqdim etadi.

Shunga qaramay, korrupsiya va yashirin iqtisodiyotning o'zaro ta'sir mexanizmlari, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlardagi o'ziga xos sharoitlarda qanday namoyon bo'lishi borasida hali ham to'liq o'rganilmagan jihatlar mavjud. Mavjud ilmiy ishlarida bu omillarning iqtisodiy subyektlarning qaror qabul qilishiga qanday ta'sir

etishi, shuningdek, turli sektorlarda bu munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari borasida chuqurroq tadqiqotlarga ehtiyoj seziladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur ilmiy maqola doirasidagi tadqiqot metodologiyasi korrupsiya va yashirin iqtisodiyot o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni har tomonlama o'rganishga qaratilgan bo'lib, aralash usullar yondashuviga asoslanadi. Bu yondashuv miqdoriy va sifat tahlil usullarini birlashtirib, o'rganilayotgan hodisalarning keng qamrovli va chuqur tushunchasini taqdim etadi. Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekiston Respublikasidagi korrupsiya mexanizmlari, uning yashirin iqtisodiyotga ta'siri va ushbu ta'sirlarning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini belgilangan.

Ma'lumotlarni yig'ish bir necha bosqichda amalga oshirildi. Birinchi navbatda, korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga oid mavjud rasmiy statistik ma'lumotlar, hukumat hisobotlari, qonunchilik hujjatlari hamda xalqaro tashkilotlarning tadqiqotlari tahlil qilindi. Bu hujjatlarni tahlil qilish orqali umumiy tendensiyalar va miqdoriy ko'rsatkichlar aniqlandi.

Ikkinchi bosqichda esa sifat ma'lumotlarini to'plash maqsadida chuqurlashtirilgan intervyular o'tkazildi. Intervyular davlat xizmatchilari, tadbirkorlar, huquqshunoslar va fuqarolik jamiyati vakillari bilan o'tkazilib, ularning korrupsiya va yashirin iqtisodiyotga oid shaxsiy tajribalari, kuzatishlari va fikrlari o'rganildi. Bu usul yashirin iqtisodiyotning yuzaga kelish sabablari va korrupsiya bilan bog'liq mexanizmlarga oid chuqur tushuncha berdi.

To'plangan ma'lumotlar kompleks tahlil qilindi. Miqdoriy ma'lumotlar statistik dasturlar yordamida tahlil qilinib, korrupsiya darajasi va yashirin iqtisodiyot ko'rsatkichlari o'rtasidagi korrelyatsion bog'liqliklar aniqlandi. Sifat ma'lumotlari esa tematologik tahlil usuli orqali qayta ishlanib, asosiy mavzular, naqshlar va sabab-oqibat aloqalari aniqlandi.

Tadqiqotda axloqiy me'yorlarga qat'iy rioya qilindi. Intervyu ishtirokchilarining shaxsi sir saqlandi va barcha ma'lumotlar faqat ilmiy maqsadlarda ishlatildi. Ishtirokchilardan yozma ravishda xabardor qilingan rozilik olindi.

Ushbu ilmiy maqola natijalarining ishonchliligini ta'minlash maqsadida ma'lumotlarni triangulyatsiya qilish usulidan foydalanildi, ya'ni bir necha manbalardan olingan ma'lumotlar bir-biri bilan solishtirildi va tasdiqlandi. Tadqiqotning cheklolari shundan iboratki, yashirin iqtisodiyotning tabiatan yashirinligi sababli barcha ma'lumotlarga to'liq kirish imkoniyati cheklangan bo'lishi mumkin. Biroq, mavjud ma'lumotlar va ekspert xulosalariga asoslanib, ilmiy natijalarning obyektivligi va asosliligiga erishildi.

Xulosa

Korrupsiya va yashirin iqtisodiyot o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qilgan ushbu ilmiy maqola, mazkur hodisalarning mamlakat iqtisodiyoti va jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sirini yaqqol ko'rsatib berdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korrupsiya yashirin iqtisodiyotning kengayishiga zamin yaratib, davlat byudjetiga tushumlar kamayishiga, investitsiya muhitining yomonlashuviga va ijtimoiy adolatsizlikning kuchayishiga olib keladi. Yashirin iqtisodiyot o'z navbatida korrupsiyaning yangi shakllari va mexanizmlarining paydo bo'lishiga turtki berib, bu ikki illatning bir-birini to'ldiruvchi tizimini hosil qiladi. Xususan, davlat xaridlari, soliq tizimi va litsenziyalash jarayonlaridagi shaffoflikning yetishmasligi korrupsiyaning ildiz otishiga va natijada yashirin iqtisodiy faoliyatning o'sishiga sabab bo'ladi. Ushbu ilmiy maqola doirasida olib borilgan tahlillar korrupsiyaga qarshi kurashish va yashirin iqtisodiyotni qisqartirish bo'yicha kompleks yondashuvlarning zarurligini tasdiqlaydi.

Ushbu ilmiy maqola asosida, mazkur salbiy hodisalarga qarshi kurashish bo'yicha bir qator amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Birinchidan, davlat organlarining faoliyatida shaffoflikni oshirish, elektron hukumat tizimlarini joriy etish va davlat xaridlari

jarayonlarini to'liq raqamlashtirish orqali korrupsiyaga qarshi samarali kurashish mumkin. Ikkinchidan, soliq tizimini soddalashtirish, soliq yukini optimallashtirish va soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish orqali tadbirkorlik subyektlarining yashirin iqtisodiyotga o'tish motivatsiyasini kamaytirish lozim. Uchinchidan, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning mustaqilligini ta'minlash, korrupsiya holatlari bo'yicha tergov va sud jarayonlarining shaffofligini oshirish hamda jazo muqarrarligini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. To'rtinchidan, aholining huquqiy savodxonligini oshirish, korrupsiyaga qarshi kurashda jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va fuqarolik jamiyati institutlarini qo'llab-quvvatlash orqali ushbu illatlarga qarshi keng ko'lamli kurashni yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir. Mazkur tavsiyalar, korrupsiya va yashirin iqtisodiyotni bartaraf etishga qaratilgan milliy strategiyalarni ishlab chiqish va amalga oshirishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1993). Corruption. *The Quarterly Journal of Economics*, 108(3), 599-617.

Schneider, F., & Enste, D. H. (2000). Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences. *Journal of Economic Literature*, 38(1), 77-114.

Tanzi, V., & Davoodi, H. R. (2000). Corruption, Growth, and Public Finances. IMF Working Paper, WP/00/182.

Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Business.

Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge University Press.

Johnson, S., Kaufmann, D., & Zoido-Lobaton, P. (1998). Corruption, Public Finances, and the Unofficial Economy. World Bank Policy Research Working Paper, No. 2016.